

Bijeenkomst 'Hoe ga je als onderzoeker om met beleidsgevoelige thema's?'

Verslag van de bijeenkomst gehouden op 24 november 2009 in Den Nul

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding
2. Discussie
3. Afsluiting
4. Conclusies en aanbeveling

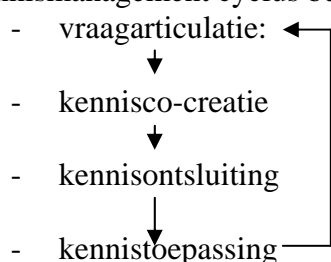
BIJLAGEN

Ir. Marien Borgstein
LEI, Den Haag
30 november 2009

1. Inleiding

De bijeenkomst komt voort uit eerdere bijeenkomsten die gehouden zijn rondom BO-wateronderzoek in relatie tot kennismanagement (Kennisdag februari 2008, Bijeenkomst kennismanagement december 2008). Deze bijeenkomst is de uitvoering van een vraag van Elze Hemke (Ministerie LNV-NLP), Siep Groen (Ministerie LNV-DRZ Oost) en Wim Zeeman (DLG) die gefinancierd is vanuit het BO-cluster Vitaal Landelijk Gebied, thema water.

Siep Groen heet iedereen welkom en vertelt dat we als basis voor de discussie een veldbezoek en 2 presentaties hebben. Het veldbezoek en de presentaties moeten gezien worden binnen het kader van de kennismanagement cyclus. De kennismanagement cyclus bestaat uit 4 stappen die samen een cirkel vormen:

De kennismanagementcyclus kan weer geplaatst worden binnen de beleidscyclus (zie bijlage 3)

2. Discussie

- *Albert Corporaal (Alterra) - veldbezoek 'Fortmond Duursche Waarden'*

Voordat er inhoudelijk gediscussieerd werd, was er een veldbezoek georganiseerd. Het veldbezoek liet de natuurontwikkeling zien langs de oevers van de IJssel. Door het bezoek werd duidelijk wat het belang van visualisatie van natuurontwikkeling in het gehele beleidsproces voor natuur was. Bovendien was goed te zien wat voor natuur er kan ontstaan in de loop van 20 jaar als enerzijds de rivier zijn gang mag gaan en er anderzijds doordacht sprake is van menselijk ingrijpen.

De vraag kwam naar voren of je saldo versus de postzegel aanpak moet volgen. Kan natuurontwikkeling langs de oevers van de IJssel niet in een breder perspectief geplaatst worden, namelijk het hele stroomgebied van de IJssel en niet slechts het deel bij 'Fortmond Duursche Waarden'. Hiermee kom je ook tegemoet aan de constatering dat door de rivier natuur op de éne plaats kan verdwijnen, maar ergens verderop weer kan terugkomen. De ruimtelijke plek waar natuur zich ontwikkelt, zou minder strikt moeten zijn en de lange termijn focus dat het gaat ontstaan, zou meer nadruk verdienen.

- *Bart Makaske (projectleider Alterra): 'realisatie natuurdoelen in relatie tot natuurlijke successie, vegetatiebeheer en veiligheid: onderzoeksresultaten en dilemma's'*

De deelnemers aan de bijeenkomst hebben een discussie gevoerd rond het thema 'Hoe ga je als onderzoeker om met beleidsgevoelige thema's'. Bart Makaske heeft hierover verteld vanuit één van zijn projecten dat zich afspeelde rondom de oevers van de IJssel. Een opvallende constatering van de onderzoekers binnen dit project was dat de projectresultaten voor de opdrachtgever LNV op een verkeerd moment kwamen. Hierdoor werd er weinig aandacht aan het resultaat besteed: geen rapport, persbericht

of andere vormen van publiciteit. De onderzoekers hebben dit als vervelend ervaren. Terugkijkend vanuit kennismanagement kan gesteld worden dat

- 1) de vraagarticulatie goed is doorlopen met de opdrachtgever
- 2) kennisontwikkeling vorm heeft gekregen door de uitkomsten op gezette tijden, tussentijds, te bespreken
- 3) kennisontsluiting stagneert, omdat de resultaten op een verkeerd moment kwamen voor de opdrachtgever. Voelt voor de onderzoekers alsof de opdrachtgever zich verstopt voor de resultaten
- 4) kennistoepassing achterwege is gebleven, omdat de kennisontsluiting is gestagneerd.

Het alternatief voor de onderzoeker/projectteam is om hier pro-actief op te reageren en zelf aan de gang te gaan met presentaties in het land. Op deze manier wordt de verkregen kennis ontsloten, ook al kan er niet worden verwezen naar een rapportage.

De slotopmerkingen van Bart waren:

- juiste uitkomsten zijn altijd de gewenste uitkomsten
- beleidsgevoeligheid van de uitkomsten
- ontbreken van een strategie voor omgaan met slecht nieuws, oftewel niet de resultaten die opdrachtgever had verwacht. De uitdaging zou moeten zijn: 'Hoe kan slecht nieuws, goed nieuws worden?'

Het is voor onderzoekers van belang bewust te zijn van de reikwijdte van de boodschap van een onderzoeksresultaat op anderen.

- *presentatie Leen Kool (Miniserie LNV- directie Regionale Zaken vestiging Oost) – 'Koppelen onderzoek met uitvoeringspraktijk via ecologisch kennisteam'*

Leen vertelt in zijn presentatie hoe het beleid met onderzoeksuitkomsten omgaat. Een belangrijk doel voor beleidsmedewerkers is de minister uit de wind te houden. Dit betekent concreet dat wanneer een onderzoek onverwachte resultaten oplevert, de resultaten niet actief en met enige vertraging naar buiten kunnen worden gebracht. Dit betekent niet dat er niets met de uitkomsten wordt gedaan. Immers, de uitkomsten worden intern door de beleidsmedewerkers gebruikt voor beeld- en visievorming. Uit de discussie bleek dat de onderzoekers dit anders ervaren. Daarom werd ook geconstateerd dat er duidelijkheid geschapen moet worden over verantwoordelijkheden, rollen en taken van de opdrachtgever en opdrachtnemer. Wanneer beleid als opdrachtgever en onderzoekers bij aanvang van een onderzoek hier duidelijk over zijn, dan ontstaan er na afloop van het onderzoek minder irritaties.

Tijdens de discussie komen er een aantal punten naar voren die blijkbaar een rol spelen bij de uitvoering van beleidsondersteunend onderzoek voor het Ministerie van LNV:

a. Algemeen

1. beleidsondersteunend onderzoek = ondersteunend voor beleid en dat wordt door het beleid geïnterpreteerd als het uit de wind houden van de minister. Of netter verwoord: ondersteunend zijn aan het beleid dat de minister voor ogen staat. Dat kan betekenen dat met onverwachte uitkomsten tactisch-strategisch moet worden omgegaan.
2. kennis is een instrument voor beleid en afhankelijk van het beleidsproces kan kennis een tijdje naast je neer gelegd worden omdat:

- a. de uitkomsten te snel komen en het beleidsproces nog niet zo ver is
 - b. de uitkomsten te laat komen en het beleidsproces is al verder en heeft keuzes genomen los van de uitkomsten van het onderzoek
 - c. de uitkomsten zijn te moeilijk te begrijpen en blijven daardoor liggen
 - d. de uitkomsten zijn onwelgevallig voor het beleidsproces, waardoor het beleidsproces dreigt te stagneren.
3. het beleid is bezig met een proces waarbinnen zij onderzoek en de uitkomsten van onderzoek een rol heeft gegeven. Wanneer die uitkomsten dit proces verstoren, kan het beleid als opdrachtgever kiezen voor vertraagd naar buiten laten komen van de resultaten of afzien van een officiële publicatie.

b. Kennisontsluiting:

4. ten aanzien van kennisontsluiting is het aan te bevelen om bij aanvang onderling afspraken te maken over taken/rollen/verantwoordelijkheden. Bijvoorbeeld: hoe gaan we communiceren over de uitkomsten, wanneer en wie neemt de lead hierin?
5. wanneer de uitvoerders problemen verwachten met de ontsluiting van de onderzoeksresultaten, is het aan te raden vroegtijdig een klankbord samen te stellen. Door regelmatig overleg wordt er met betrekking tot de uitkomsten aan verwachtingsmanagement gedaan richting beleid.
6. wanneer een onderzoek niet resulteert in een openbaar toegankelijke rapportage, kunnen de uitvoerders van het onderzoek in een kennisteam getrokken worden. Op deze manier krijgen ook andere beleidsmensen toegang tot de verzamelde kennis en nieuwe inzichten én zorgt de uitvoerder van het onderzoek ervoor dat de kennis actief ingebracht wordt binnen het beleidsproces. De onderzoeker in het kennisteam wordt een soort kennismakelaar, ontsluit kennis en spiegelt de beleidsmensen wat er op basis van die kennis anders had gekund.
7. wanneer er geen openbare rapporten kunnen verschijnen vanwege de gevoeligheid van de informatie, is het een mogelijkheid om te kiezen voor het schrijven van een essay waarin de uitkomsten van het onderzoek op hoofdlijn worden weergegeven.
8. ontsluiting van kennis via openbare rapporten is wenselijk om reflectie van andere onderzoekers te kunnen krijgen en daarmee de onafhankelijkheid en deskundigheid van WUR-onderzoeksinstituten te kunnen borgen. Onderzoekers vragen hiervoor meer begrip van de beleidsmakers.

3. Afsluiting

Nadat de discussie rondom de presentaties van Bart en Leen was afgerond, werd afgesloten met de vraag 'Hoe kan je vanuit kennismanagement perspectief beleidsgevoelig onderzoek zodanig organiseren dat het resultaten oplevert die daadwerkelijk kunnen worden toegepast?' De deelnemers hebben de volgende antwoorden gegeven, geclusterd naar thema:

Kennisontwikkeling

- meer aandacht voor voortraject en nazorg binnen een onderzoek. Maak in het voortraject een probleemanalyse, krachtenveldanalyse
- risico's met betrekking tot onverwachte/ongewenste uitkomsten eerder bespreken en niet pas als je klaar bent met het onderzoek. Dat vraagt om betere/andere communicatie

- nazorg in termen van kennisontsluiting en –toepassing met elkaar vorm geven. Als projectteam niet stoppen als het geen officiële publicatie wordt

Kennisontsluiting

- maak afspraken over publicatiebeleid: na 3 maanden of na 1 jaar. Immers, onderzoek is met gemeenschapsgeld gefinancierd dus moeten de uitkomsten openbaar toegankelijk zijn
- kennis moet verspreid worden, alles aangrijpen in overleg met de opdrachtgever. Hierbij kan ook gedacht worden aan bijeenkomsten en andersoortige grootschalige happenings
- zoek pro-actief de publiciteit met de uitkomsten van het onderzoek
- nazorg in termen van kennisontsluiting en –toepassing met elkaar vorm geven. Als projectteam niet stoppen als het geen officiële publicatie wordt

Kennistoepassing

- wetenschappelijk onderzoek vertalen naar plaatjes en overig beeldmateriaal dat makkelijker toegankelijk is voor de gebruikers
- kennis = instrument voor beleid en daarmee suggereer je dat het ingezet wordt om beleid te onderbouwen. Door die onderbouwing wordt de kennis toegepast

Kenniskring, kennispoule, kennisteam

- organiseer een kenniskring of kennispoule waarbinnen beleidsmakers en onderzoekers samen optrekken. Hierdoor vindt er een directe ontsluiting plaats richting beleidsmaker, gericht op toepassing door die beleidsmaker (het ecologisch kennisteam zoals dat nu functioneert binnen Directie Regionale Zaken Oost is hiervan een voorbeeld)
- onderzoekers hebben een andere spanningsboog (blijven langer bij het onderwerp ‘hangen’) dan de beleidsmakers; denk met elkaar na over hoe je het resultaat vorm geeft, zodat er ook echt iets mee gebeurt
- inrichten kennisteam waarbij ingespeeld wordt op de korte spanningsboog van betrokkenen. De vorm van kennisoverdracht waarvoor je kiest moet hier ook meer op afgestemd zijn
- binnen een kennisteam kan de diversiteit vorm gegeven worden door naast beleid en onderzoek ook vertegenwoordigers/actoren uit de lokale gemeenschap erbij te betrekken. Hierdoor samen co-creatie vormgeven
- naast een kennisteam een bredere Community of Practice (CoP) opzetten met een brede oriëntatie, sectoroverstijgend, gericht op een brede discussie
- kennisteam is de basis voor toepassing van kennis

Beleidsgevoeligheid

- beleidsgevoeligheid verminderen door verkennende studies op gevoelige onderwerpen
- domein kennis en domein beleid hebben andere doelstellingen. Bepalen of iets beleidsgevoelig is, is een verantwoordelijkheid/taak voor het domein beleid, die daar een invulling aan geeft

4. Afronding

Siep Groen neemt als mede-initiator voor deze bijeenkomst als laatste het woord en maakt een aantal afrondende opmerkingen. Hij concludeert uit het voorafgaande dat beleid behoefte heeft aan kennis en dat beleid aan de onderzoekers moet kunnen aangeven wat ze met die kennis gedaan hebben en waarom. Toepassing van kennis wordt in belangrijke mate bepaald door de complexiteit van de verzamelde kennis, de beleidsgevoeligheid en het vinden van het juiste momentum voor de toepassing van die kennis. Ook zou er bij de opdrachtformulering meer aandacht besteed kunnen worden aan wat de opdrachtgever wil, waarom hij dat wil, wat het beoogde eindresultaat is en hoe hij het denkt toe te passen. Dit alles speelt voor de beleidsmedewerker binnen een politieke context die kan worden samengevat onder het kopje ‘zorgvuldigheid betrachten’.

BIJLAGE 1 DEELNEMERSLIJST

Lijst van deelnemers:

Adri Bakker	Ministerie van LNV - DRZ Zuid	Eindhoven
Patrick Bogaart	Alterra, Wageningen UR	Wageningen
Marien Borgstein	LEI, Wageningen UR	Den Haag
Claus van de Brink	Bureau Duurzame Rivierkunde	Olst
Albert Corporaal	Alterra, Wageningen UR	Wageningen
Jaco van der Gaast	Alterra, Wageningen UR	Wageningen
Siep Groen	Ministerie van LNV - DRZ Oost	Deventer
Leen Kool	Ministerie van LNV - DRZ Oost	Deventer
Gilbert Maas	Alterra, Wageningen UR	Wageningen
Bart Makaske	Alterra, Wageningen UR	Wageningen
Harry Massop	Alterra, Wageningen UR	Wageningen
Erik Querner	Alterra, Wageningen UR	Wageningen

BIJLAGE 2 PROGRAMMA

Hoe ga je als onderzoeker om met beleidsgevoelige thema's? Kennismanagement binnen het onderzoek naar veiligheid van grote rivieren en beheer van natuurgebieden.

Programma:

10.30: Aankomst met koffie/thee

10.45 - 10.55: Opening door Siep Groen LNV- DRZ)

10.55 - 11.00: Introductie op dag (Marien Borgstein, LEI)

11.00 - 11.20: Realisatie natuurdoelen in relatie tot natuurlijke successie, vegetatiebeheer en veiligheid: Onderzoeksresultaten en dilemma's (Bart Makaske, Alterra)

11.20 - 11.40: Realisatie natuurdoelen in relatie tot natuurlijke successie, vegetatiebeheer en veiligheid: Koppelen van (onderzoeks)kennis met de uitvoeringspraktijk via het ecologisch kennisteam (Leen Kool, LNV DRZ)

11.45 - 13.00: Veldbezoek 'Fortmond Duursche Waarden' (Gilbert Maas & Albert Corporaal, Alterra)

13:00 - 14:00: Lunch

14.00 - 15.15: Kennismanagement binnen beleidsgevoelige trajecten (Discussie in themagroepen)

- Hoe kun je vanuit een kennismanagement perspectief beleidsgevoelig onderzoek zodanig organiseren dat het resultaten oplevert die daadwerkelijk worden toegepast?
- Welke uitdagingen liggen er voor het rivierenonderzoek m.b.t. veiligheid rondom grote rivieren en beheer van natuurgebieden?

15.15 - 15.45: Uitwisseling resultaten themagroepen (Marien Borgstein, LEI)

15.45: Conclusies en afsluiting (Siep Groen, LNV- DRZ)

BIJLAGE 3 KENNISMANAGEMENT CYCLUS